

Stavba Eastman, arhitekturni biser bruseljske dediščine, bo Hiša evropske zgodovine

POVZETEK

Stavba Eastman stoji v središču četrti Léopold, v bližini evropskih institucij. Gostila bo Hišo evropske zgodovine, ki bo vrata odprla v drugi polovici leta 2016. Izbira nekdanje zobozdravstvene klinike in njena obnova sta priložnost za predstavitev zgodovine te markantne stavbe, ki je del bruseljske in evropske dediščine. Kliniko je ustanovil George Eastman, ustanovitelj podjetja Kodak, zgrajena pa je bila leta 1935 v parku Léopold, ki je že od konca 19. stoletja namenjen znanosti in preživljanju prostega časa. Stavba je bila najprej javna klinika, nato izobraževalna ustanova, zatem pa dom za starejše. Leta 1985 jo je najel Evropski parlament za svoje upravne službe, tiskarno in jasli. V letih, ki so sledila, so stavbo uporabljali tudi drugi evropski organi, na primer Evropski varuh človekovih pravic in Evropsko računsko sodišče. Leta 2009 je Evropski parlament sprejel odločitev, da bo po smelo zastavljeni obnovi in širitvi stavbe vanjo nastanil Hišo evropske zgodovine. Ta si je zastavila nalogo, da s pomočjo najsodobnejše muzeografije predstavi zgodovino Evrope v zadnjih dveh stoletjih. Stavba Eastman bo tako znova opravljala pedagoško poslanstvo in odprla vrata javnosti.

Vir: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Paris JSWD, Köln Fotografija: © E.Young / AACMA - JSWD.

Vsebina briefinga:

- Človekoljub George Eastman
- Park Léopold in zobozdravstvena klinika
- Klinika Eastman, prostor za znanost in solidarnost
- Klinika in Evropski parlament
- Sprememba namembnosti po fazah
- Projekt Hiše evropske zgodovine
- Glavne reference

Človekoljub George Eastman

George Eastman se je rodil leta 1854 v kraju Waterville (država New York, ZDA). Že zgodaj je izgubil očeta in s 14. leti začel delati v zavarovalništvu, nato pa v bančništvu. Svoje resnično poslanstvo je odkril deset let pozneje ob srečanju s fotografijo. Neutrudno si je prizadeval poenostaviti uporabo fotografije, delal je kar v domači kuhinji. Razvil je proces suhe plošče, ki ga je leta 1880 patentiral. Čez štiri leta je z izumom celuloidnega filma temeljito spremenil svet fotografije in odprl vrata filmu. Leta 1888 je ustanovil družbo Kodak, s katero je obogatel.

Georgea Eastmana je odlikovala tudi neizmerna velikodušnost. Velik delež imetja je podaril dobrodelnim organizacijam. Tretjino delnic svojega podjetja je razdelil med zaposlene in s tem postal začetnik delničarstva zaposlenih. Ko je ugotovil, da je zdravje ust in zob pri otrocih iz revnih družin povsem zapostavljeno, se je odločil financirati ustanovitev prvega zobozdravstvenega inštituta, ki se je odprl leta 1917 v Rochestru (država New York), kjer je bila tudi prva Kodakova tovarna. V inštitutu je prebivalstvo dobilo brezplačne zdravstvene storitve. George Eastman je nadaljeval poslanstvo in ustanovil podobne inštitute v Londonu, Rimu, Parizu, Stockholmu in Bruslju. Leta 1931 je Odboru mesta Bruselj za socialno pomoč daroval milijon dolarjev za gradnjo vzorčnega zobozdravstvenega inštituta, ki bi omogočal brezplačne zdravstvene storitve za revne otroke v mestu in okolici. Izbrano je bilo 2000 kvadratnih metrov veliko zemljišče na obrobju parka Léopold, temeljni kamen pa je bil položen leta 1934.

Park Léopold in zobozdravstvena klinika

Park Léopold, prostor, namenjen znanosti

Park je ostanek nekdanje doline Maelbeek. V sredini 19. stoletja je bil sprva angleški krajinski park, namenjen preživljanju prostega časa in mondenim dogodkom. Ljudje so tja zahajali zlasti zaradi urejenosti in raritet, ki jih je predstavljala Kraljeva družba za zoologijo, hortikulturo in razvedrilo. Ob prelomu devetnajstega in dvajsetega stoletja pa je belgijski industrialec Ernest Solvay predlagal, da bi v njem zgradili Mesto znanosti. Navduševal se je nad znanostjo in je redno prirejal srečanja med največjimi znanstveniki svojega časa, kot so Marie Curie, Henri Poincaré, Albert Einstein ali Paul Langevin. S podporo mesta Bruselj in zasebnih pokroviteljev so se v parku kmalu naselili štirje inštituti, za psihologijo, higieno, anatomijo in sociologijo, ter poslovna šola, ki so se v dvajsetih letih 20. stoletja drug za drugim preselili v novi kampus Svobodne univerze v Bruslju. Leta 1935 je začel delovati Zobozdravstveni inštitut Georgea Eastmana, na otvoritvi pa sta bila tudi kralj Leopold III in – le mesec dni pred prezgodnjo smrtjo – kraljica Astrid. V prostore nekdanjega inštituta za psihologijo se je leta 1955 preselil Licej Émile Jacqmain.

Michel Polak (1885–1948)

Michel Polak je bil švicarski arhitekt, rojen v Mehiki. Po študiju v Zürichu in Parizu je deloval večinoma v Belgiji. V Bruslju je po njegovih načrtih zgrajeno nekaj markantnih stavb, najpogosteje v slogu art déco, na primer veliki hoteli ali bogati zasebni domovi, kot je vila Empain. Dve njegovi stavbi danes služita evropskim institucijam, Résidence Palace (Evropski svet) in Eastmanov inštitut (Hiša evropske zgodovine).

Gradnja zobozdravstvene klinike

Eastmanov inštitut si je za vzgled vzel kliniko v Rochestru, gradnjo pa so izrecno poverili arhitektu Michelu Polaku, ki je izvedbo del in notranjo ureditev zaupal priznanim lokalnim podjetjem. Stavba je oblečena v bel kamen. Pročelje sestavljajo osrednji blok, ki meri 15x31,4 m, in izbočeni stranski krili, od katerih vsako meri 11,4x35,4 m. Monumentalno stopnišče iz modrega kamna vodi do preddverja, zgoraj okrašenega z reliefnimi kipi, in veličastnih vrat, ki jih obdaja dekorativni okvir iz kovanega železa. Notranje stavbno pohištvo v slogu tridesetih let dvajsetega stoletja je narejeno iz dragocenega kongovskega lesa. V pritličju stranskih kril so predavalnica, majhen ortodontski muzej, knjižnica, garderoba in sanitarije, v prvem nadstropju pa prostori namenjeni radiografiji, operacijski dvorani, anesteziji in ekstrakciji, spalnice za deklice in dečke ter laboratoriji. V prvem nadstropju osrednjega bloka je velik prostor, v katerem je 26 modernih zobozdravniških stolov razporejenih v tri vrste. Osvetljen je z dnevno svetlobo, ki pada skozi velika okna s kovinskim okvirji.

Slika 1 – Gradnja Eastmanovega inštituta, 1934

© University of Rochester Medical Center, Eastman Institute for Oral Health

Klinika Eastman, prostor za znanost in solidarnost

Klinika je bila zasnovana po najnovejših higienskih načelih in opremljena z za tisti čas najmodernejšim zdravstvenim materialom, izredna pa je bila tudi pozornost, ki so jo tam posvečali mladim obiskovalcem. Polak je bil prepričan, da mora biti klinika kar se da privlačna in otrok ne sme preveč spominjati na bolnišnično ustanovo, zato se je trudil, da bi izgnal belo barvo. Nadomestil jo je z živimi barvami, tako na stenah kot na tleh. Čakalnica je olepšana s stenskimi freskami belgijskega slikarja Camillea Barthélémyja, ki v frizu predstavljajo nekaj najbolj znanih prizorov La Fontainovih basni. V sredini prostora kraljuje bronasta kletka z eksotičnimi pticami, ki naj bi otroke zamotile med čakanjem. V času obratovanja je Eastmanov inštitut zdravil približno 150 otrok dnevno, služil za izobraževanje študentov stomatologije ter gostil znanstvena srečanja, saj je imel konferenčno dvorano z več kot 150 sedišči.

Klinika in Evropski parlament

Leta 1955 se je kliniki v stavbi pridružil dom za starejše, rezidenca Eastman, vendar je po več kot 50 letih zobozdravstvene dejavnosti bruseljski center za socialno pomoč (CPAS) odločil, da opusti zdravstvene in oskrbovalne dejavnosti v stavbi in jo uvrsti v svojo zasebno dediščino. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je Evropski parlament zasedal nepraktične prostore na bulvarju l'Empereur. Glede na predvidene dejavnosti političnih skupin in odborov v Bruslju so se v Parlamentu odločili za gradnjo stavbe na ulici Belliard, ki bi jo najela belgijska vlada in jo dala v podnajem Parlamentu. Stavba Eastman je čisto blizu ulice Belliard¹ in CPAS jo je leta 1985 dal v najem Evropskemu parlamentu. Najemno pogodbo sta instituciji večkrat podaljšali, do dokončnega odkupa leta 2008 z dolgoročnim zakupom za 99 let.

1985 je v zgodovini Parlamenta pomembna letnica, saj se je takrat z resolucijo odločil o nadaljnjem razvoju sedeža v Bruslju in gradnji polkrožne dvorane z vsaj 600 sedeži.² Države članice

niso sprejele odločitve o enotnem sedežu za evropske institucije, ki ga je Parlament zahteval. Zato se je ta odločil, da bo izkoristil skromen manevrski prostor, ki so mu ga omogočale Pogodbe, in reorganiziral svoje delo. V pripravi je bil Enotni evropski akt, ki naj bi okrepil vlogo Parlamenta. V tej perspektivi je institucija leta 1983 drugič organizirala plenarno zasedanje v Bruslju, v Kongresni palači na ulici Ravenstein. A ta premierni dogodek so zaznamovale tehnične težave in ugotovitev, da je treba Parlament opremiti z lastno infrastrukturo³, ki bo bolje prilagojena njegovemu delu in prihodnjim širitvam (Španija in Portugalska leta 1986).

Leta 1986 je v Bruslju delalo zgolj 11 % zaposlenih v Evropskem parlamentu, po štetju iz leta 1983 so zasedali 413 pisarn na ulici Belliard in 80 na ulici Remorqueur. Uradniki Parlamenta so bili na tesnem in so čakali gradnjo nove infrastrukture, zato se je najem stavbe Eastman izkazal za izjemno koristnega. Od leta 1985 dalje je Eastmanov inštitut gostil številne konference, v njem pa so bile tudi samopostrežna restavracija, tiskarna in sejne sobe. Nato so te prostore leta 1993 namenili jaslim za približno 220 otrok zaposlenih v Parlamentu. Pozneje je stavba gostila različna evropska združenja, na primer *Femmes d'Europe*, *Fondation Pégase* in pevske zборе Evropskih skupnosti. Z leti so prostori služili tudi nekaterim službam Evropskega varuha človekovih pravic in Evropskega računskega sodišča.

Park Léopold in številne stavbe v njem, na primer Pasteurjev inštitut in knjižnica Solvay, so bili leta 1976 delno razglašeni za spomenik kulturne dediščine. Stavbe Eastman ni na

Slika 2 – Čakalnica v Eastmanovem inštitutu z veliko kletko, 1935

Vir: Archives d'Architecture Moderne, Bruselj

seznamu, vendar je nanj uvrščeno njeno pročelje, ki gleda na park Léopold. Zato je bilo lažje začeti načrtovanje obnove in uporabe za kulturne namene v širši perspektivi oživljanja parka Léopold. 17. junija 2009 je predsedstvo Evropskega parlamenta odobrilo, da se stavba Eastman nameni za Hišo evropske zgodovine.

Sprememba namembnosti po fazah

Že julija 2009 je Evropski parlament začel mednarodni natečaj, ki je potekal v treh fazah. Ves čas natečaja se je pozornost posvečala elementom, kot so muzeografska zasnova projekta, dostopnost oseb z omejeno mobilnostjo, analiza potreb in ocena operativnih stroškov, pa tudi vpliv stavbe na okolje in njena energetska učinkovitost. Zadnja faza natečaja se je zaključila v začetku leta 2011, ko je bil razglašen zmagovalec, skupina, ki jo sestavljajo Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés (Francija), JSWD Architekten (Nemčija) in TPF Engineering (Belgija). Njihov projekt je predvidel zlasti sodobno razširitev in obnovo prvotnega pročelja ter nekaterih sob za ohranitev zgodovinskega značaja stavbe. Da bi v stavbi lahko izvajali celotni predvideni program, je bilo treba

prvotno površino podvojiti. Projekt je obsegal širitev na zadnje dvorišče in dvig najvišjega dela stavbe. Čeprav dvig obsega tri nadstropja, projekt upošteva in krepi kompozicijsko načelo prvotne stavbe z glavnim osrednjim delom in osno simetrijo. Na prvotni strehi je zunanji ovoj nadzidka iz potiskanega stekla, ki omogoča delen pogled na vsebino. V tej prozorni škatli na videz lebdijo neprozorne prizme.

Leta 2012 je bila vrednost del širitve in obnove stavbe ocenjena na 31

milijonov evrov, vrednost razstave – precejšen znesek je namenjen večjezičnosti – pa na 21,4 milijona evrov. Na arhitekturnem natečaju je projekt sprožil poglobljeno razpravo o možnostih, ki jih ponuja ter o njegovi vključitvi v bruseljsko arhitekturno okolje. Podobne, in upravičene, razprave so potekale ob gradnji vseh pomembnih muzejev v zadnjih letih. Parlament je razpravo spodbudil leta 2012 z razstavo prijavljenih projektov in izbranega projekta. Organiziral je tudi številna srečanja z združenji okoliških prebivalcev.

Projekt Hiše evropske zgodovine

Zamisel, da bi ustvarili muzej Evrope, ni nova. Že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja je Evropska komisija nameravala odpreti evropske sobe v več pomembnih evropskih muzejih.⁴ V Bruslju se je leta 1997 začel zasebni projekt Muzej Evrope, iz katerega so nastale dve napovedni in ena potujoča razstava.

Slika 3 – Projekt Hiše evropske zgodovine, stranski pogled

Vir: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Paris JSWD, Köln Fotografija: © E. Young / AACMA - JSWD

V več evropskih državah so razmišljali o ustanovitvi velikega nacionalnega muzeja. V Nemčiji je velik uspeh doživel projekt *Haus der Geschichte* v Bonnu. Nasprotno je bil projekt *Nationaal Historisch Museum*, h kateremu je pozval nizozemski parlament leta 2006, opuščen leta 2010, tako kot projekt *Maison de l'histoire de France*, za katerega si je prizadeval predsednik Nicolas Sarkozy, vendar je bil opuščen zaradi predvidenih stroškov (80 milijonov EUR) ter kritik tega, kako naj se pripoveduje nacionalna zgodba. Po drugi strani je bilo v ZDA od konca hladne vojne v Washingtonu odprtih kar nekaj muzejev, ki se izogibajo veliki nacionalni zgodbi (*United States Holocaust Memorial Museum*, *National Museum of the American Indian*).

V tem kontekstu je bil projekt Hiše evropske zgodovine, ki se je uradno začel februarja 2007 z nagovorom Hans-Gerta Pötteringa ob nastopu funkcije po izvolitvi za predsednika Evropskega parlamenta, precej drzen. Decembra 2007 je bil ustanovljen odbor devetih strokovnjakov, zgodovinarjev in muzealcev, iz vse Evrope⁵, ki je septembra 2008 predlagal zasnovo Hiše evropske zgodovine.⁶ Takrat je bila sprejeta odločitev, da bo glavno poslanstvo Hiše evropske zgodovine, da se kar najširšemu in raznolikemu občinstvu omogoči boljše razumevanje novejših evropske zgodovine z njeno umestitvijo v dogajanje prejšnjih stoletij, ko so se skozi včasih dolgotrajne in težke procese oblikovale ideje in vrednote. Muzej želi državljanom dati tudi možnost,

da s kritičnim pogledom ocenijo zgodovino evropske integracije, njene gonilne sile, perspektive in izzive⁷. Hiša evropske zgodovine je zasnovana kot prostor neformalnega učenja, kjer se obiskovalcem ponuja možnost, da skozi muzejsko izkušnjo pridobijo nova znanja. Zasnovana je kot prijazen in stimulativen prostor, ki bo med obiskovalci hitro vzbudil željo po spoznavanju zgodovine, predstavljene zelo osebno, ter radovednost do sedanjega dogajanja v Evropi. S predstavitvijo zgodovine evropske integracije v širšem kontekstu evropske zgodovine dvajsetega in enaindvajsetega stoletja bo Hiša evropske zgodovine dopolnila *Parlamentarium*, ki je bil odprt leta 2011 in se osredotoča na zgodovino izgradnje Evrope in delovanje Evropskega parlamenta. Obiskovalci evropske četrti bodo lahko obiskali obe ustanovi, pa tudi druge zanimive točke, na primer polkrožno dvorano, ploščad in protokolarni vhod, s čimer bodo dobili celoten pregled nad delovanjem Evropskega parlamenta, ozadje vsega pa bo evropska zgodovina.

Slika 4 – Projekt Hiše evropske zgodovine, pogled na notranjost

Vir: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Paris JSWD, Köln
Fotografija: © E.Young / AACMA - JSWD

Središče Hiše evropske zgodovine bo stalna zbirka, v kateri bo kronološko predstavljen zgodovinski razvoj do današnjih dni od devetnajstega stoletja ter katastrofalne prve in druge svetovne vojne, nastopa hladne vojne, do padca železne zavese in berlinskega zidu ter poglobitve evropske integracije, s kratkimi pogledi nazaj na izvor celine, srednji vek in moderno dobo.

Posamezna nadstropja v muzeju si bodo sledila v kronološko-tematskem zaporedju. Skozi celotno postavitve glavne zbirke bo obiskovalec na podlagi študijskih primerov soočen z različnimi stališči, ki bodo spodbujala razmislek. Stavbo bo v zadnjem nadstropju pokrival strop, „odprt“ proti nebu, ki bo simboliziral neskončne možnosti za prihodnost Evrope. Tam bo tudi prostor, kjer si bodo obiskovalci lahko spočili in zbrali vtise. Hiša evropske zgodovine bo navdih črpala iz nabora metodoloških pristopov sodobnih muzejev. Poskrbela bo za izkušnje, ki bodo vključevale vse čute, s predmeti, slikovnimi in avdiovizualnimi elementi ter pojasnjevalnim gradivom v 24 uradnih jezikih Evropske unije.

Poleg stalne razstave bodo v njej tudi druge dejavnosti, na primer začasne in potujoče razstave ter široka paleta dogodkov in publikacij. Muzej si je zastavil tudi cilj, da bo poleg razstav in vodenih ogledov ponujal pedagoški program, ki bo obiskovalca spodbudil k izpraševanju njegovega razumevanja evropske zgodovine in njene dediščine v sodobnem svetu.

Hiša evropske zgodovine bo z odprtjem novembra 2016 ponudila novo razsežnost obiskov Evropskega parlamenta. Letno naj bi privabila približno 350.000 dodatnih obiskovalcev. Lahko bi torej rekli, da je stavba Eastman skozi vso svojo dolgo zgodovino ohranila inovativnega duha pri opremljenosti, znanstvenem poslanstvu ter odprtosti za javnost. Zato gotovo ni pretirana trditev, da ustanovitev Hiše evropske zgodovine za park Léopold na nek način predstavlja vrnitev h koreninam.

Glavne reference

Gradnja Hiše evropske zgodovine Projekt Evropskega parlamenta, Luksemburg, Urad za publikacije Evropske unije, 2013, str. 49

S. Clark in J. Priestley, *Europe's Parliament, People, Places, Politics* (Parlament Evrope, ljudje, kraji, politika), London, John Harper Publishing, 2012.

T. Demey, *Bruxelles, chronique d'une capitale en chantier* (Bruselj, kronika prestolnice v gradnji), zvezek 2: *De l'Expo 58 au siège de la CEE* (Od razstave Expo 58 do sedeža EGS), Bruselj, Paul Legrain, 1992.

C. Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe* (Tovarna evropske identitete, za kulisami muzejev Evrope), Pariz, Belin, 2014.

Opombe

¹ Računsko sodišče, posebno poročilo Računskega sodišča o nepremičninski politiki institucij Evropskih skupnosti, JOC, št. C221/1, 3. september 1979.

² Evropski parlament, resolucija o „potrebni infrastrukturi za seje v Bruslju“ z dne 24. oktobra 1985, B2-1120/85.

³ Sejna dvorana namreč ni omogočala elektronskega glasovanja in štetja poimenskih glasov. Agencija Evropa, 28. april 1983.

⁴ Véronique Charléty, "L'invention du Musée de l'Europe, contribution à l'analyse des politiques symboliques européennes" (Iznajdba Muzeja Evrope, prispevek k analizi simboličnih evropskih politik), *Regards sociologiques*, str. 27-28, 2004.

⁵ Camille Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe* (Tovarna evropske identitete, za kulisami muzejev Evrope), Pariz, Belin, 2014.

⁶ Odbor strokovnjakov, *Lignes directrices pour une Maison de l'histoire européenne* (Smernice za hišo evropske zgodovine), Evropski parlament, oktober 2008.

⁷ Taja Vovk van Gaal in Christine Dupont, "The House of European History", *Entering the minefields: the creation of new history museums* („Hiša evropske zgodovine“, Vstop na minsko polje: ustanavljanje novih zgodovinskih muzejev), zbornik konference EuNAMus, 2012.

Izjava o omejitvi odgovornosti in avtorske pravice

Za vsebino tega dokumenta so odgovorni izključno avtorji, mnenja, izražena v njem, pa ne predstavljajo nujno uradnega stališča Evropskega parlamenta. Dokument je namenjen poslancem in uslužbencem EP za njihovo parlamentarno delo. Razmnoževanje in prevajanje za nekomercialne namene je dovoljeno pod pogojem, da se navede vir ter da je Evropski parlament o tem predhodno obveščen in prejme izvod.

© Evropska unija, 2016.

eprs@ep.europa.eu

<http://www.eprs.ep.parl.union.eu> (intranet)

<http://www.europarl.europa.eu/thinktank> (internet)

<http://epthinktank.eu> (spletni dnevnik)

